

Πανελλήνιες Εξετάσεις Ημερήσιων Γενικών Λυκείων

Εξεταζόμενο Μάθημα: Νεοελληνική Λογοτεχνία Θεωρητικής Κατεύθυνσης

Ενδεικτικές Απαντήσεις Θεμάτων

A.1.

Το έργο του Βιζυηνού χαρακτηρίζεται για την θεατρικότητά του. Ως στοιχεία θεατρικότητας θα μπορούσαν να επισημανθούν τα ακόλουθα:

- Συμμετοχή πολλών προσώπων
- Εναλλαγή σκηνών επεισοδίων
- Χρήση διαλόγου
- Εναλλαγή χώρου (κλειστού – ανοιχτού χώρου)
- Δομικές ενότητες με σχετική αυτοτέλεια, όπως οι πράξεις ενός θεατρικού έργου.

Παρακάτω αναφέρονται 3 παραδείγματα που επιβεβαιώνουν την ύπαρξη θεατρικότητας

α) εναλλαγή και συμμετοχή πολλών προσώπων

«**Ο πατήρ** τοῦ **κορασίου** ἦτον ὠχρός και ἔβλεπε περίλυπος ἐμπρός μου. **Ἡ σύζυγος** του ἔκλαιεν ἀκουβημένη εἰς τον ὦμον του. **Ἡ μήτηρ μου** ἔτρεμεν ἐκ τοῦ φόβου μήπως ἀκουσθῆ καμμία φωνή -Ἐγώ! – και ματαιώση την εὐτυχίαν της... Ἀλλά **κανείς** δεν ἀπεκρίθη. Τότε **οἱ γονεῖς** τοῦ παιδιοῦ ἠσπάσησαν αὐτό διά τελευταίαν φοράν και ἀνεχώρησαν **μετά των συγγενῶν των**. Ἐνῶ **οἱ ἐδικοί μας** μετά τοῦ **πρωτόγερου** εἰσήλθον και ἐξενίσθησαν **παρ’ ἡμῖν**»

β) η χρήση διαλόγου

- Ποιος ἀπό σᾶς εἶναι ἡ ἐδικός ἡ συγγενής ἡ γονιός τοῦ παιδιοῦ τούτου περισσότερο ἀπό την Δεσποινιά την Μιχαλιέσσα κι ἀπό τους ἐδικούς της;

- Δός το πίσου το Κατερινιώ, ἔλεγον μίαν ἡμέραν εἰς την μητέραν μου. Δός του πίσου, ἄν μ’ ἀγαπᾶς.

-Ω! είπε μετ'άπελπιστικής έκφρασεως.

-Όχι μητέρα! Βέβαια όχι! απήντησα εγώ.

γ) εναλλαγή σκηνών επεισοδίων (κλειστός ανοιχτός - χώρος)

α) η μετάβαση της οικογένειας στην εκκλησία για την υιοθέτηση του πρώτου κοριτσιού

«Ήδη αυτή ή υιοθέτησις ἐγένετο πανηγυρική... σὰρξ ἐκ ταῆς σαρκός και ὀστοῦν ἐκ ταῶν ὀστέων της»

β) Η επιστροφή την οικογένειας στο σπίτι

«Ἡ εἴσοδος του εἰς τον οἶκον μας ἐγένετο ... εἰς τους παρισταμένους»

B.1.

Ο Βιζυηνός είναι θερμός υποστηρικτής της δημοτικής γλώσσας παρόλο που στα έργα του κυριαρχεί και η δημοτική και η καθαρεύουσα. Την καθαρεύουσα τη χρησιμοποιεί λόγω των σπουδών του κοντά στους φαναριώτες. Πρόκειται για μια μικτή γλώσσα που άλλοτε πλησιάζει τη δημοτική, άλλοτε τη λόγια και πάντα με ιδιοματισμούς. Βασικό κριτήριο διάκρισης είναι ο ευθύς και πλάγιος λόγος καθώς και η διάκριση παιδιού - ώριμου αφηγητή. Η γλώσσα όταν διηγείται είναι καθαρεύουσα. Ωστόσο, άλλοτε γίνεται ανάλαφρη καθώς εμπεριέχει πολλές λέξεις και τύπους της δημοτικής και, άλλοτε, (κυρίως όταν αφηγείται ως ενήλικος) γίνεται πιο βαριά και επίσημη, αφού εμπλουτίζεται από κάποιους τύπους αρχαιοπρεπείς. Στα διαλογικά μέρη χρησιμοποιείται η λαϊκή γλώσσα, μια γλώσσα ζωντανή και αέρινη, η λαλιά των κατοίκων της Θράκης. Και το λέμε αυτό γιατί η λαϊκή αυτή γλώσσα βρίθει ιδιοματισμών (λεξιλογικών και συντακτικών). Έτσι εξασφαλίζεται μια αρμονία στο έργο ως σύνολο, ως συνδυασμός περιεχομένου και μορφής.

Παραδείγματα χρήσης καθαρεύουσας και δημοτικής:

« Αί οικονομικάί μας δυσχέρειαι ἐκορυφώθησαν... κατόρθωσε να υιοθετήση»

Αφήγηση από τον ώριμο αφηγητή

«Δός τι πίσου το Κατερινιώ, ἔλεγον μιαν ἡμέραν... σπίτι μας»

Αφήγηση από τον μικρό Γιωργή και διαλογικό μέρος

B.2.α.

Στο συγκεκριμένο χωρίο υπάρχει η **συμπύκνωση του χρόνου** της αφήγησης, καθώς με πολύ συντομία δίνεται η περίοδος της ζωής του πρώτου υιοθετημένου κοριτσιού. Είναι χαρακτηριστικό πως όλη αυτή η περίοδος συναιρείται μέσα σε τέσσερα ρήματα σε ασύνδετο σχήμα (σελ. 141 «... το ξένον κοράσιον ηυξήθη, ανετράφη, επροικίσθη και υπανδρέυθη») Πρόκειται για τη δεύτερη τεχνική σύντμησης του χρόνου έχει να κάνει με την επιτάχυνση της αφήγησης κάποιων γεγονότων. Με άλλα λόγια, κάποια γεγονότα που δεν θεωρούνται σημαντικά από τον αφηγητή περιγράφονται γρήγορα, περιληπτικά. Έτσι, μέσα σε λίγες γραμμές δύναται ν' αποδοθεί μεγάλο μέρος του ιστορικού χρόνου. Σε δύο γραμμές, με τέσσερα μόλις ρήματα, ο Βιζυηνός διανύει αφηγηματικά πολλά χρόνια (σε επίπεδο ιστορικού - πραγματικού χρόνου).

Η συμπύκνωση του χρόνου εξυπηρετεί και έναν ακόμη στόχο. Ο αφηγητής παρουσιάζει περιληπτικά τη ζωή του κοριτσιού προκειμένου να καταστήσει στον αναγνώστη έκδηλη την περιφρόνηση τόσο τη δική του όσο και των αδελφών του προς το υιοθετημένο κορίτσι. Γι' αυτό το λόγο άλλωστε δεν αναφέρει καθόλου το όνομά του.

B.2.β.

Με τη φράση αυτή η μητέρα επιχειρηματολογεί στην προσπάθειά της να πείσει ότι το παιδί είναι δικό της. Ειδικότερα, υποστηρίζει ότι το πήρε πολύ μικρό, τριών μόλις μηνών πάνω από το λείψανο της μάνας του, το βύζαινε έστω ψεύτικα, το τύλιγε στα σπάργανα των παιδιών της, το κοιμίζε στην κούνια τους. Αυτά λέει στο Γιωργή για να αντικρούσει τα επιχειρήματα του ότι το παιδί αυτό είναι ξένο. Είναι φανερό ότι για τη Δεσποινιά μάνα δεν είναι μόνο αυτή που γέννησε ένα παιδί, αλλά και αυτή που φρόντισε με αγάπη. Στην ουσία, όμως, η μητέρα διατυπώνει συλλογιστικά σχήματα που στέκονται μετέωρα και δε στηρίζονται στη λογική. Ο Γιωργής παραμένει σιωπηλός και δεν την αντικρούει πλέον, προφανώς επειδή τη λυπάται και δε θέλει να την προσβάλλει, δείχνοντας της ότι παραλογίζεται. Αλλά και η μητέρα καταλαβαίνει από τη διακριτική σιωπή του ότι δεν είναι πειστική, εξάλλου στην πραγματικότητα ούτε η ίδια πιστεύει αυτά που ισχυρίζεται. Έτσι, ήρθε η ώρα να πάρει τη μεγάλη απόφαση και να καταφύγει στο πιο αποτελεσματικό μέσο, για να πείσει το Γιωργή, αποκαλύπτοντας το

πραγματικό αίτιο της προσκόλλησης της στην Κατερινιώ: ήρθε η στιγμή να ξεστομίσει το μεγάλο μυστικό και να πάρει νέα τροπή η πλοκή του έργου βαδίζοντας προς τη λύση. Και αυτό γίνεται με μια εκτενή αναδρομική αφήγηση. Συνεπώς η αναδρομική αυτή αφήγηση αποτελεί αφενός την αφορμή για την εξομολόγηση του αμαρτήματος της μάνας στο Γιωργή αλλά και έναν τρόπο να δοθούν πληροφορίες για το Κατερινιώ στον Γιωργή, ο οποίος απουσίαζε στην ξενιτιά την περίοδο της υιοθεσίας.

Γ.1.

Ο Βιζυηνός, ως άριστος ψυχογράφος, με μια περιγραφή που δεν πέφτει στο μελοδραματισμό, απλή αλλά συγκλονιστική, δίνει το βουβό πόνο του φυσικού πατέρα και το σπαραγμό της συζύγου του. Με ανάλογο τρόπο δίνονται και τα συναισθήματα της νέας μητέρας ο φόβος και η αγωνία για την αίσια έκβαση της διαδικασίας. Ειδικότερα, μετά την αφήγηση του τελετουργικού της υιοθεσίας ο πρωτόγερος ρωτά αν υπάρχει κάποιος που θα αγαπά το κορίτσι περισσότερο από τη θετή του μητέρα. Ο αφηγητής, μέσα από τον Γιωργή, περιγράφει την έντονη συναισθηματική κατάσταση που επικρατεί. Οι φυσικοί γονείς είναι καταβεβλημένοι. Ο πατέρας έχει χλομιάσει ενώ η μητέρα στηρίζεται στους ώμους του συζύγου αδύναμη να διαχειριστεί την κατάσταση. Παράλληλα, η μητέρα του Γιωργή κυριαρχείται από το φόβο μήπως κάποιος από τους παρισταμένους δηλώσει ότι αγαπά το κορίτσι περισσότερο από την ίδια και ματαιωθεί η υιοθεσία. Τελικά, κανείς δεν απάντησε στην ερώτηση του πρωτόγερου και οι φυσικοί γονείς του κοριτσιού αποχώρησαν.

Δ.1.

Ομοιότητες

1^η και στα δυο αποσπάσματα γίνεται λόγος για ένα ορφανό κορίτσι. «Στο «το αμάρτημα της μητρός μου» πρόκειται για ένα κορίτσι που στη γέννα έχασε τη μητέρα του. Στο απόσπασμα του Κονδυλάκη πρόκειται για ένα βρέφος που εγκαταλείφθηκε στην «κάσσα» που κοιμάται ένας λούστρος.

2^η και στα δυο αποσπάσματα οι οικογένειες που πρόκειται να υιοθετήσουν τα κορίτσια αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα. «Στο «το αμάρτημα της μητρός μου» η μητέρα υιοθετεί το κορίτσι σε μια περίοδο όπου λόγω φυσικών συνθηκών η γεωργική παραγωγή της υπαίθρου ήταν περιορισμένη. Στο απόσπασμα του Κονδυλάκη γίνεται

λόγος για έναν άστεγο λούστρο, χαμηλά αμειβόμενο που με δυσκολία τα βγάζει πέρα οικονομικά.

3^η και στα δυο αποσπάσματα η υιοθεσία γίνεται με άτυπο τρόπο. «Στο «το αμάρτημα της μητρός μου» η μητέρα εκμεταλλεύεται το γεγονός ότι το κορίτσι είναι ορφανό και το φέρνει στο σπίτι χωρίς να ακολουθήσει το τελετουργικό που ακολούθησε στην πρώτη υιοθεσία. Στο απόσπασμα του Κονδυλάκη αποφασίζουν να μη δώσουν το κορίτσι στο Βρεφοκομείο, καθώς εκεί θα είναι δυστυχισμένο, και επιλέγει να το δώσει σε δυο γυναίκες να το μεγαλώσουν.

Διαφορές

1^η «Στο «το αμάρτημα της μητρός μου» πρόκειται για ένα κορίτσι που στη γέννα έχασε τη μητέρα του και έμεινε ορφανό. Στο απόσπασμα του Κονδυλάκη πρόκειται για ένα βρέφος του οποίου οι φυσικοί γονείς υπάρχουν καθώς το εγκατέλειψαν στην «κάσσα» του λούστρου αφήνοντας ένα σημείωμα με το όνομά του.

2^η Στο «το αμάρτημα της μητρός μου» αμέσως μόλις βρίσκει η μητέρα το κορίτσι αποφασίζει χωρίς δεύτερη σκέψη να αναλάβει την ανατροφή του. Στο απόσπασμα του Κονδυλάκη υπάρχει η εκδοχή στην αρχή το βρέφος να αφεθεί στο Βρεφοκομείο.